

สรุปผลการสัมมนา

เรื่อง

ประเทศไทย...จะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อย่างไร?

วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๖

ณ ห้องอิสติน บอลรูม ๑ โรงแรมอิสติน มั๊กกะสัน กรุงเทพมหานคร

๑. กระทรวงแรงงานร่วมกับสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ ได้จัดการสัมมนาเรื่อง “ประเทศไทย...จะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อย่างไร?” เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ณ ห้องอิสติน บอลรูม ๑ โรงแรมอิสติน มั๊กกะสัน กรุงเทพมหานคร วัตถุประสงค์ของการสัมมนาเพื่อทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบันของความต้องการแรงงานและการขาดแคลนแรงงาน ทราบถึงสภาพปัญหาและสาเหตุที่ส่งผลทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ และแนวทางแก้ไข และเพื่อเป็นแนวทางแก่ภาครัฐและภาคเอกชนในการนำไปพิจารณากำหนดนโยบายและแนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน

๒. นายสมเกียรติ ฉายะศรีวงศ์ ปลัดกระทรวงแรงงาน เป็นประธานพิธีเปิดการสัมมนา ผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วยกรรมการสภาที่ปรึกษาฯ ชุดที่ ๑๖ อดีตกรรมการสภาที่ปรึกษาฯ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนองค์การนายจ้าง ผู้แทนองค์การลูกจ้าง ผู้แทนกลุ่มธุรกิจ/อุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากการขาดแคลนแรงงาน สถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน สื่อมวลชน ผู้บริหารและข้าราชการกระทรวงแรงงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมจำนวน ๑๕๐ คน

๓. การสัมมนาแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ

๓.๑ การบรรยายพิเศษเรื่อง “สถานการณ์ปัจจุบันของความต้องการแรงงาน และการขาดแคลนแรงงาน” โดย นางสุวรรณีย์ คำมั่น รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๓.๒ การอภิปรายเป็นคณะเรื่อง “ประเทศไทย...จะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อย่างไร?” โดย นายวัลลภ วิตนากร รองประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย นายสมบัติ สุวรรณพิทักษ์ รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ นายสมเกียรติ ฉายะศรีวงศ์ ปลัดกระทรวงแรงงาน ดร.ณรงค์ โชควัฒนา นักวิชาการและผู้บริหาร ดำเนินการอภิปราย โดย นางชุตินาฏ วงศ์สุบรรณ ที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนงาน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๔. พิธีเปิดการสัมมนา

รศ.ดร.แล ดิลกวิทยรัตน์ ประธานสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ ชุดที่ ๑๖ กล่าวรายงาน การสัมมนาครั้งนี้สืบเนื่องจากกระทรวงแรงงานและสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ ได้พิจารณาว่าปัจจุบันภาคอุตสาหกรรมของไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น ประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานอย่างมาก โดยเฉพาะแรงงานระดับล่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและต่ำกว่า และแรงงานที่มีการศึกษาระดับอาชีวศึกษา (ปวช./ปวส.) สาเหตุของการขาดแคลนแรงงานที่สำคัญ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรแรงงานมุ่งศึกษาในระดับอุดมศึกษามากขึ้น คุณภาพการศึกษาของไทยต่ำกว่าประเทศอื่นๆ หลักสูตรการศึกษาไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ภาคการผลิตของไทยยังใช้แรงงานเข้มข้น เป็นต้น ซึ่งการขาดแคลนแรงงานจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ ทำให้เกิดการสูญเสียโอกาสในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อสร้างรายได้ รวมทั้งต้องมีการนำแรงงานต่างด้าวเข้าทดแทน ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและ

สังคมโดยรวม ประกอบกับประเทศไทย จะเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ ซึ่งต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านแรงงานโดยความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ นายจ้าง และลูกจ้าง โดยผลการสัมมนาจะเป็นประโยชน์แก่กระทรวงแรงงานและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ในการนำไปพิจารณากำหนดนโยบายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานต่อไป

นายสมเกียรติ ฉายะศรีวงศ์ ปลัดกระทรวงแรงงาน กล่าวเปิดการสัมมนา

ประเทศไทยได้กล่าวถึงปัญหาการขาดแคลนแรงงานมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี จากเริ่มต้นเป็นปัญหาที่ไม่รุนแรง แต่ปัจจุบันรุนแรงมากขึ้น และคิดว่าจะรุนแรงมากขึ้นอีกหากไม่มีการปรับตัวของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการขาดแคลนแรงงานมีทั้งเรื่องปริมาณและคุณภาพ

กระทรวงแรงงานได้มีการสำรวจข้อมูลทั้งด้านอุปสงค์และอุปทานแรงงาน เพื่อนำมาจัดทำแผนพัฒนากำลังคนระดับจังหวัด ซึ่งในปี ๒๕๕๖ ยังดำเนินการสำรวจไม่แล้วเสร็จ แต่ข้อมูลจากการสำรวจในปี ๒๕๕๔ พบว่าสาขาหลักที่มีการขาดแคลนแรงงานมากที่สุด คือภาคอุตสาหกรรม รองลงมาได้แก่ภาคบริการ และภาคเกษตรกรรมตามลำดับ และหากจำแนกตามทักษะฝีมือพบว่าการขาดแคลนแรงงานกึ่งฝีมือมากที่สุด รองลงมาได้แก่แรงงานมีฝีมือและแรงงานไร้ฝีมือ โดยกระทรวงแรงงานได้มีการวางแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยกำหนดมาตรการในการที่จะลดอุปสงค์หรือลดความต้องการแรงงาน อาทิ การเพิ่มผลิตภาพแรงงาน การส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีมาใช้แทนแรงงานคน การเพิ่มแรงงานเข้าสู่ตลาดแรงงานโดยการจ้างแรงงานต่างด้าวทดแทนแรงงานส่วนที่ขาด การผลิตนักเรียนนักศึกษาให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ และการส่งเสริมคนที่ยังทำงานไม่เต็มศักยภาพให้ทำงานเต็มความสามารถ

นอกจากนั้น กระทรวงแรงงานได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานเป็นประธาน และผู้แทนจากส่วนราชการต่างๆ ร่วมเป็นกรรมการ ซึ่งขณะนี้ได้มีการแต่งตั้งอนุกรรมการ ๒ ชุด คือคณะอนุกรรมการกำหนดแนวทางการจัดทำฐานข้อมูลความต้องการแรงงาน และคณะอนุกรรมการกำหนดแนวทางการจัดทำฐานข้อมูลกำลังแรงงาน โดยท่านรัฐมนตรีได้กำหนดให้อนุกรรมการทั้ง ๒ ชุด ทำงานให้แล้วเสร็จภายใน ๖๐ วัน ซึ่งจะทำการขับเคลื่อนเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานปรากฏผลชัดเจนในระยะเวลาที่รวดเร็วขึ้น

๕. สรุปผลการสัมมนา

๕.๑ การบรรยายพิเศษเรื่อง “สถานการณ์ปัจจุบันของความต้องการแรงงาน และการขาดแคลนแรงงาน”

โดย **นางสุวรรณีย์ คำมั่น** รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในการผลิตกำลังคน ต้องเข้าใจก่อนว่าการเปลี่ยนแปลงในโลกไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจหรือสังคม มีปัจจัยอะไรที่เชื่อมโยงกัน เวลานี้ความแตกต่างเรื่องช่วงอายุเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาคน เพราะเกี่ยวข้องเนื่องกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างช่วงวัยของคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงเรื่องเทคโนโลยี การเมือง และอื่นๆ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิของโลก ล้วนมีผลต่อการดำรงชีวิตและรูปแบบการผลิต การบริโภคของประเทศที่เต็มไปด้วยสินค้าในฤดูกาลต่างๆ ก็อาจเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะมีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมที่เชื่อมโยง เช่น อุตสาหกรรมอาหาร ด้วย

คุณภาพของแรงงานจะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเทคโนโลยี เพราะการแข่งขันในอนาคตจะไม่เหมือนเดิม แต่จะเป็นการซื้อขายผ่านสังคมออนไลน์ ในภาคสังคมก็เช่นเดียวกัน เวลานี้มีการติดต่อผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างกว้างขวาง รูปแบบของสังคมเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นรูปแบบการผลิตแรงงานก็ต้องเปลี่ยนไปด้วย

ขณะที่โครงสร้างการผลิตของประเทศจำเป็นต้องใช้ภาคการผลิตที่มีเทคโนโลยีสูงขึ้น มีนวัตกรรม และการแข่งขัน โดยใช้สินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเองมากขึ้น

การรวมกลุ่มทางการค้าก็เป็นการเปลี่ยนแปลงที่จะต้องทบทวนว่า ประเทศคู่ค้าคู่แข่งของเราเป็นใคร ซึ่งเป็นโจทย์ของการผลิตกำลังคนและการเตรียมกำลังแรงงาน โดยวัฒนธรรมประเพณีหรือทุนทางวัฒนธรรมจะเป็นตัวเชื่อมโยงบริบททั้งหลายเข้าด้วยกัน ประชาคมอาเซียนที่มีประชากรประมาณ ๖๐๐ ล้านคน จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมาย โดยตลาดแรงงานอาเซียนมีประมาณ ๓๐๐ ล้านคน แต่แรงงานไทยมีประมาณ ๓๘ - ๓๙ ล้านคน เราจะเข้าไปช่วงชิงโอกาสเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ หรือเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าไปในประเทศอื่นๆ ตามศักยภาพ ตามค่าตอบแทนได้อย่างไร รวมทั้งต้องมองการเปลี่ยนแปลงของโลก มองเศรษฐกิจของสหภาพยุโรป อเมริกา ญี่ปุ่น เพราะการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะมีผลกระทบต่อส่งออก การจ้างงาน และการเตรียมกำลังแรงงาน

ความสมดุลระหว่างค่าจ้างกับผลิตภาพแรงงาน ค่าจ้างปรับสูงขึ้นแต่ผลิตภาพแรงงานยังปรับตามไม่ทัน ที่สำคัญคือประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว โดยในอีก ๑๐ ถึง ๒๐ ปีข้างหน้า จะมีประชากรสูงอายุถึง ๒๗ ล้านคน หรือประมาณร้อยละ ๓๒ ของประชากรทั้งหมด ซึ่งเป็นนัยสำคัญว่ากำลังแรงงานในกลุ่มอายุ ๑๕ - ๕๙ ปีของเรามีผลิตภาพแรงงานแค่ไหน เพียงพอต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศหรือไม่ และการพัฒนาผลิตภาพแรงงานควรจะเป็นไปในแนวทางใด

ความต้องการแรงงานในโครงการขนาดใหญ่จะเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีผลต่อการผลิตแรงงาน การที่รัฐบาลจะลงทุนจำนวน ๒ ล้านล้านบาทในโครงการสาธารณูปโภคพื้นฐาน ซึ่งต้องใช้กำลังคนประมาณ ๕.๒ แสนคน และส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือและแรงงานฝีมือที่ต้องเคลื่อนย้ายไปในพื้นที่ก่อสร้าง เป็นโจทย์ที่กระทรวงแรงงานจะต้องคิดล่วงหน้าว่าจะเตรียมคนเพื่อรองรับได้อย่างไร เพราะปัจจุบันกระทรวงแรงงานยังมีปัญหาเรื่องการจับคู่ตำแหน่งงาน ระบบฐานข้อมูลแรงงานจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะจะทำให้การวางแผนด้านแรงงานมีความแม่นยำมากขึ้น

สถานการณ์โครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทย ภาคอุตสาหกรรมยังเป็นตัวขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศ ภาคเกษตรกรรมเป็นแหล่งรายได้หลักของคนส่วนใหญ่ เป็นฐานในการสร้างมูลค่าเพิ่มของภาคอุตสาหกรรม ส่วนภาคบริการเป็นแหล่งงานขนาดใหญ่ มีสัดส่วนแรงงานสูงถึงร้อยละ ๔๕ ในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา และส่วนใหญ่เป็นแรงงานระดับล่างที่มีสัดส่วนค่าตอบแทนแรงงานต่อมูลค่าเพิ่มค่อนข้างต่ำ โดยการพัฒนาอุตสาหกรรมและการค้าของไทยจะมีทิศทางตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ ซึ่งมียุทธศาสตร์สำคัญใน ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มแรก การสร้างคนและสังคมคุณภาพ กลุ่มที่สอง การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ และกลุ่มที่สาม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จากนั้นจะนำยุทธศาสตร์ทั้ง ๓ กลุ่มมาเชื่อมโยงกับนโยบายรัฐบาลปัจจุบัน แล้วนำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ประเทศ ซึ่งมี ๔ ยุทธศาสตร์หลัก ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งจะเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์อาเซียน ยุทธศาสตร์การสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม ยุทธศาสตร์สร้างการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์ปรับสมดุลและปรับระบบการบริหารจัดการภายในภาครัฐ โดยเป้าหมายของประเทศไทยในอนาคต คือประเทศไทยจะหลุดพ้นจากประเทศรายได้ปานกลาง มีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้น มีความเหลื่อมล้ำน้อยลง ประชาชนทุกกลุ่มมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดีมีคุณภาพ ด้วยระบบการศึกษา สาธารณสุข และระบบยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพทั่วถึง เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเป็นแหล่งผลิตอาหารคุณภาพของโลก

การทบทวนอุตสาหกรรมของไทยที่มีศักยภาพการแข่งขัน ในปี ๒๕๔๙ ได้มีการกำหนดอุตสาหกรรมยุทธศาสตร์ ๕ อุตสาหกรรม ได้แก่ ๑) อุตสาหกรรมอาหาร ๒) อุตสาหกรรมแฟชั่น ๓) อุตสาหกรรม

ยานยนต์ ๔) อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และ ๕) อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ ซึ่งพบว่าอุตสาหกรรมอาหารและอุตสาหกรรมแฟชั่นยังมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง

แนวทางความร่วมมือเพื่อพัฒนากำลังคนของภาคอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการจะต้องมีการเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษา สถาบันเฉพาะทาง ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงแรงงาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงวิทยาศาสตร์ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเงื่อนไขสำคัญของการผลิตกำลังคนคือความร่วมมือของภาคเอกชน ที่เป็นผู้บอกความต้องการ และมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตคน ซึ่งหากภาคเอกชนสามารถผลิตคนได้เอง ภาครัฐก็จะไม่เข้าไปแข่งขัน แต่จะเข้าไปดูแลในเรื่องมาตรฐาน

กล่าวโดยสรุป การก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานไม่ใช่แค่ปริมาณเพียงอย่างเดียว แต่ต้องดูคุณภาพของแรงงานด้วย โดยไม่ปฏิเสธแรงงานหญิง คนสูงอายุ และคนพิการ ที่มีศักยภาพในการทำงาน และสามารถพัฒนาทักษะฝีมือได้ ขณะเดียวกันก็ไม่ปฏิเสธแรงงานต่างด้าว เพียงแต่จะต้องมีการจัดระเบียบและบังคับใช้กฎหมายอย่างเหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา แรงงานต่างด้าวควรได้รับการพัฒนาคุณภาพ และเพิ่มทักษะฝีมือเช่นเดียวกับแรงงานไทย เพราะโครงสร้างอุตสาหกรรมของไทยจะอยู่ไม่ได้ถ้าใช้แรงงานเข้มข้นเหมือนเดิม โดยลูกจ้างและนายจ้างต้องพึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือกัน เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายสามารถอยู่ได้ภายใต้ข้อจำกัดด้านปริมาณคน

๕.๒ การอภิปรายเป็นคณะเรื่อง “ประเทศไทย...จะก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อย่างไร?”

นายวัลลภ วิตนากร รองประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

การขาดแคลนแรงงานของภาคอุตสาหกรรมในปัจจุบัน สาเหตุหนึ่งเกิดจากนโยบายประชานิยมที่ทำให้แรงงานหันกลับสู่ภาคเกษตรมากขึ้น เช่น นโยบายรับจำนำข้าวของรัฐบาลที่ให้ราคาสูงถึงเกวียนละ ๑๕,๐๐๐ หรือ ๑๓,๐๐๐ บาท ทำให้เกษตรกรมีเงินเหลือพอที่จะไม่ต้องทำงานระยะหนึ่ง จึงทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานมากขึ้น จนต้องมีการนำแรงงานต่างด้าวเข้ามาทดแทน

ปัจจุบันภาคอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของไทยประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือ และแรงงานในสายวิชาชีพเป็นจำนวนมาก ดังนั้นหากรัฐบาลดำเนินการโครงการขนาดใหญ่ คือโครงการบริหารจัดการน้ำ ๓.๕ แสนล้านบาท และโครงการสาธารณสุขภูมิภาคพื้นฐาน ๒ ล้านล้านบาท ซึ่งต้องใช้แรงงานจำนวนมาก ก็จะส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมประสบภาวะการขาดแคลนแรงงานเพิ่มมากขึ้น ภาครัฐจึงต้องหาแนวทางแก้ไขปัญหาย่างเร่งด่วน เช่น นำแรงงานต่างด้าวเข้ามาทดแทนให้เพียงพอกับความต้องการของผู้ประกอบการ เพิ่มจำนวนแรงงานให้มากขึ้น รวมทั้งเร่งปรับโครงสร้างระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

ความคาดหวังของภาคเอกชนต่อภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ได้แก่

๑. กรณีภาวะตลาดแรงงานตึงตัว และเกิดการขาดแคลนแรงงาน ภาครัฐควรมีมาตรการดำเนินการเพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถเพิ่มศักยภาพและพึ่งพาตนเองได้

๒. กรณีปัญหาโครงสร้างทางการศึกษา ควรมีการปรับโครงสร้างทางการศึกษาโดยเร่งด่วน เนื่องจากระบบการศึกษาในปัจจุบันยังไม่สามารถผลิตคนได้อย่างเพียงพอ และตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน

๓. กรณีการใช้แรงงานต่างด้าว ปัจจุบันแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาอย่างถูกกฎหมายยังมีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้ประกอบการ และหากภาครัฐดำเนินการโครงการขนาดใหญ่ซึ่งต้องใช้แรงงาน

จำนวนมาก จะทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานมากยิ่งขึ้น กระทรวงแรงงานจึงควรดำเนินการเพื่อหาแนวทางแก้ไข ปัญหาโดยเร่งด่วน

๔. กรณีการขาดแคลนแรงงานของผู้ประกอบการรายย่อย ซึ่งไม่สามารถแย่งแรงงานกับ ผู้ประกอบการรายใหญ่ได้ เนื่องจากมีทุนและความสามารถในการจ่ายค่าแรงน้อยกว่า กระทรวงแรงงานควรร่วมมือ กับกระทรวงอุตสาหกรรมเพื่อช่วยเหลือให้ผู้ประกอบการรายย่อยสามารถอยู่ได้ โดยกระทรวงแรงงานควรเปลี่ยน บทบาทของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน จากพัฒนาฝีมือให้แรงงาน เป็นพัฒนาผู้ประกอบการให้มีความรู้เรื่องการ บริหารจัดการมากขึ้น ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานและต้นทุนการผลิตได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจาก ปัจจุบันสถานประกอบการไม่มีแรงงานพอให้พัฒนาฝีมือ

โดยสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้กำหนดหลักเกณฑ์และการดำเนินการเพื่อให้ ภาคอุตสาหกรรมสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้ภาวะการขาดแคลนแรงงาน ดังนี้คือ ๑) การปรับเปลี่ยนทัศนคติ ๒) การจัดการความรู้ และ ๓) การติดตามประเมินผล

นายสมบัติ สุวรรณพิทักษ์ รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการปรับโครงสร้างทางการศึกษา โดยมุ่งเน้นภารกิจ ๒ ด้านหลัก ได้แก่ ภารกิจด้านการผลิตกำลังคน และภารกิจด้านการดูแลคุณภาพ โดยภารกิจด้านการผลิตกำลังคน มีหน่วยงาน รับผิดชอบ ๔ องค์กรหลัก ได้แก่ ๑) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) รับผิดชอบการผลิตกำลังคน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) รับผิดชอบด้านการผลิต กำลังคนสายอาชีพ (ปวช./ปวส.) ๓) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) รับผิดชอบการผลิตและพัฒนา กำลังคนระดับอนุปริญญาและปริญญาตรีขึ้นไป ๔) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อรรถาศัย (กศน.) รับผิดชอบการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอรรถาศัย ส่วนภารกิจด้านการดูแลคุณภาพ จะเกี่ยวกับการประเมินและการยกระดับต่างๆ มีหน่วยงานรับผิดชอบ ได้แก่ ๑) สำนักทดสอบทางการศึกษา (สทศ.) ทำหน้าที่ให้บริการทางการทดสอบและประเมินผลการศึกษา ๒) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ การศึกษา (สมศ.) ทำหน้าที่ประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานการศึกษา ๓) สำนักงาน ส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ทำหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับการเรียนการสอนด้านคณิตศาสตร์ และ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ๔) องค์กรคุรุสภาทำหน้าที่ด้านการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง มีใบ ประกอบวิชาชีพเช่นเดียวกับอาชีพแพทย์ หรือวิศวกร

โครงสร้างและระบบการศึกษาของไทย ทำให้เกิดประเด็นปัญหาอุปสรรค และประเด็นท้าทาย ด้านต่างๆ ดังนี้ ๑) ด้านการขาดแคลนแรงงาน ภาคการศึกษาผลิตกำลังคนได้น้อยกว่าความต้องการของตลาด แรงงาน ๒) ด้านค่านิยมในการศึกษา ผู้จบการศึกษาสายวิชาชีพยังนิยมเรียนต่อในระดับปริญญาตรี จึงทำให้มีผู้เข้าสู่ ตลาดแรงงานน้อย ๓) ด้านคุณภาพผู้เรียน/แรงงาน ซึ่งส่วนหนึ่งยังไม่สอดคล้องกับความต้องการ และเป็นที่ยอมรับ จากสถานประกอบการ ๔) ด้านคุณภาพครู ขาดแคลนครูผู้สอนในระดับอาชีวศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ๕) ด้านความร่วมมือในการผลิตและพัฒนากำลังคน ขาดระบบกลไกในการประสานความร่วมมือระหว่างฝ่ายผลิต ฝ่ายผู้ใช้ และระหว่างฝ่ายผลิตกับฝ่ายผู้ใช้และหน่วยงานโยบาย ๖) ด้านนโยบายการผลิตกำลังคนของรัฐบาลพัฒนาระบบขนส่งทางราง ส่งเสริมการผลิตและพัฒนากำลังคน ยกกระดับมหาวิทยาลัยสู่ระดับนานาชาติ

กรอบแนวทางการดำเนินงานพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับการ ขาดแคลนแรงงาน มีแนวทางที่สำคัญ ๔ แนวทาง ได้แก่ ๑) ปฏิรูปการเรียนรู้ด้านการศึกษาเพื่ออาชีพ ๒) พัฒนา คุณภาพกำลังคนทุกระดับ ๓) เร่งผลิตและพัฒนากำลังคนด้านอาชีวศึกษา ๔) ผลิตและพัฒนากำลังคนด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งสาขาขาดแคลนและที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ ๕) พัฒนาสมรรถนะและ ขีดความสามารถของกำลังแรงงาน ๖) เสริมสร้างความยั่งยืนให้กับภาคการผลิตและบริการที่เชื่อมโยงกับการพัฒนา

กำลังคน ๗) เสริมสร้างความเข้มแข็งของครู คณาจารย์ และผู้บริหาร ๘) พัฒนาระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ๙) สร้างระบบความร่วมมือและเครือข่ายในการผลิตและพัฒนากำลังคน

ส่วนการเตรียมการด้านกำลังคนเพื่อรองรับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการมีการเตรียมการและทิศทางการจัดการระบบการศึกษา ได้แก่ ๑) การเตรียมกำลังคนที่จะตอบสนองการพัฒนาประเทศที่ต้องแข่งขันกับประเทศอื่น ๒) การพัฒนากำลังคนที่จะรองรับกับนโยบายหลักของรัฐบาล และ ๓) การพัฒนาประเทศตามนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา

นายสมเกียรติ ฉายะศรีวงศ์ ปลัดกระทรวงแรงงาน

สาเหตุสำคัญของการขาดแคลนแรงงานของประเทศไทยในปัจจุบัน เกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร และการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ทำให้มีการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น โดยมาตรการที่กระทรวงแรงงานจะดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา คือการลดอุปสงค์ให้น้อยลง และเพิ่มอุปทานให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความสมดุล การดำเนินการดังกล่าวจะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ประกอบการในการปรับเปลี่ยนทัศนคติจากการใช้แรงงานราคาถูกจำนวนมาก มาใช้แรงงานที่มีคุณภาพและทักษะฝีมือ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการและขั้นตอนในการทำงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดขั้นตอนการทำงานให้น้อยลง โดยนำเทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ และมาตรการหรือระบบต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ อาทิ หลักการทำ ๕ ส และเรื่องระบบไคเซน เข้าไปใช้ในกระบวนการทำงาน ซึ่งจะสามารถลดการใช้แรงงานลงได้ส่วนหนึ่ง

ปัจจุบันกระทรวงแรงงาน โดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ได้ดำเนินการพัฒนาศักยภาพฝีมือแรงงานในเชิงรุก โดยเข้าไปพบกับผู้ประกอบการเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการ หรือเข้าไปให้ความรู้ รวมทั้งทำหน้าที่ประสานกับสถานประกอบการขนาดใหญ่ เพื่อขอความร่วมมือให้สนับสนุนวิทยากรเฉพาะด้าน มาช่วยให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการขนาดเล็ก หรือแก่วิทยากรของกระทรวงแรงงาน ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาศักยภาพแรงงานรวดเร็วขึ้น

การเพิ่มอุปทานแรงงาน สามารถทำได้โดยการสนับสนุนและส่งเสริมให้คนในประเทศที่ยังทำงานไม่เต็มศักยภาพ เช่น คนพิการ หรือคนสูงอายุ ที่สามารถทำงานได้ หรือคนว่างงาน ให้กลับเข้ามาทำงาน แต่หากยังมีแรงงานไม่เพียงพอ ก็อาจต้องนำแรงงานต่างด้าวเข้ามาทดแทนในกลุ่มแรงงานไร้ฝีมือ เพราะไม่เช่นนั้นภาคอุตสาหกรรมจะอยู่ไม่ได้ โดยการนำแรงงานต่างด้าวเข้ามาจะต้องทำอย่างเป็นระบบ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา และหากแรงงานต่างด้าวมีจำนวนเพียงพอแล้ว แต่ผู้ประกอบการยังใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย ก็จะต้องมีการดำเนินการตามกฎหมายอย่างเข้มงวดต่อไป

การจัดทำฐานข้อมูลอุปสงค์และอุปทานแรงงานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ แต่ที่ผ่านมาจะเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ซึ่งกระทรวงแรงงานได้พยายามแก้ไขโดยจะมีการจัดทำฐานข้อมูลร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ฐานข้อมูลมีความเชื่อมโยงกันและสามารถใช้งานร่วมกันได้

ดร.ณรงค์ โชควัฒนา นักวิชาการและผู้บริหาร

การใช้แรงงานสามารถมองได้ ๒ ด้าน คือด้านภาครัฐ และด้านภาคเอกชน ซึ่งด้านภาครัฐ การขาดแคลนแรงงานไม่ใช่ปัญหา แต่เป็นความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ เพราะจะทำให้ค่าจ้างสูงขึ้นโดยไม่ต้องรอให้รัฐบาลกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำ รวมทั้งเป็นโอกาสที่ไม่ควรก้าวข้าม เนื่องจากเมื่อมีการขาดแคลนแรงงานจะทำให้ภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรมนำเครื่องจักรกลอัตโนมัติมาใช้แทนแรงงานคน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตที่จะทำให้แรงงานมีศักยภาพและมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนผู้ประกอบการสามารถลดต้นทุน ลดเวลาในการผลิต และได้ผลผลิตที่มีคุณภาพมากขึ้น

การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ทำได้โดยการใช้แรงงานราคาถูกให้น้อยลง เพิ่มผลิตภาพแรงงาน และปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานโดยนำเครื่องจักรกลอัตโนมัติและเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิต ส่วนการนำแรงงานต่างด้าวเข้ามาทดแทนแรงงานไทยหากมีความจำเป็นก็ควรมีการกำหนดให้อยู่ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายแดนไทยและประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีค่าแรงลอยตัวตามอุปสงค์และอุปทานแรงงาน

ภาคเอกชนจะต้องช่วยภาครัฐในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพแรงงานไทย โดยพัฒนาแรงงานให้สามารถใช้เครื่องจักร ซ่อมแซมและบำรุง หรือสร้างเครื่องจักรเองได้ เพื่อให้ประเทศไทยสามารถแข่งขันกับทั่วโลกได้ เพราะคนไทยมีศักยภาพในการทำงาน มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ มีความคิดริเริ่ม และสามารถทำงานได้อย่างรวดเร็ว โดยภาครัฐต้องให้การสนับสนุนเครื่องจักรกลอัตโนมัติ สนับสนุนการลดภาษีนำเข้าเครื่องจักร และส่งเสริมให้เกิดโรงงานผลิตเครื่องจักรกลอัตโนมัติในประเทศไทย ซึ่งจะช่วยให้ประเทศไทยก้าวสู่จุดของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตจากการใช้แรงงานราคาถูกจำนวนมาก มาเป็นการใช้เครื่องจักรกลหรือเทคโนโลยี และจากการมุ่งส่งออกแรงงานราคาถูก มาเป็นการใช้สติปัญญาและทักษะฝีมือของแรงงานไทย ซึ่งจะทำให้เราสามารถก้าวข้ามปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้อย่างถาวร
